

OPONENTSKÝ POSUDEK

habilitační práce

PhDr. Jana Marie Havigerová, Ph.D.

Intelektově nadané děti

(lexikální souvislosti, teoretické vymezení, implicitní reprezentace, studie konsekvencí a metodik pro skrínink nadání u dětí v předškolním a raném školním vývojovém období)

Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, Brno, 2016. 270 stran a přílohy.

PhDr. Jana Marie Havigerová, Ph.D. se v předložené, do značné šířky a precizně koncipované a zpracované habilitační práci věnovala aktuální problematice intelektového nadání, která má přínosné vědecko-praktické dopady i do problematiky klinické psychologie, takže jde o práci relevantní pro daný obor. Autorka se snaží přispět ke kvalifikovanému poznávání, vyhledávání a rozvíjení nadaných jedinců. Z hlediska obsahu a struktury člení práci do deseti kapitol.

První část habilitační práce (kapitoly 1- 6) je teoretickým úvodem do problematiky intelektově nadaných dětí. Autorka se zevrubně zabývá pojmy nadání, inteligence a genialita. Adekvátně uvádí nejdříve synonyma pojmu nadání, zabývá se lexikálním původem pojmů nadání, genius a genialita. V historickém exkurzu uvádí jako pravděpodobně nejstarší pojetí nadání čínského filozofa Konfucia, (jako dispozici či soubor dispozic, které je nutno rozvíjet v edukačním procesu). Pokračuje rozborem koncepcí nadání v antice, renesanci, baroku, novověku a v současnosti. Zabývá se také ontogenetickým vývojem intelektu a nadání, přičemž se zaměřuje především na vývoj nadání v předškolním věku. Uvádí také vlastní nosné explicitní vymezení klíčových pojmů habilitační práce. Tato část habilitační práce obsahuje řadu cenných odborných a vědeckých informací, zejména tam, kde autorka

podrobuje diskutované nové teorie, hypotézy a znalosti vlastní argumentované kritické analýze.

V teoretické části práce se však setkáváme s diskutabilním překladem a charakteristikou některých pojmů a termínů. Je to např. termín *fixed mindset*, který autorka charakterizovala jako pevné nastavení mysli. Měla by v diskuzi přesněji tento pojem a také pojem *growth mindset* přeložit a definovat a pokusit se o kritickou analýzu teorie *mindset* od americké psycholožky a univerzitní profesorky Carol Dweckové.

Druhou část práce (kapitoly 7-8) tvoří soubor autorských studií a vlastní výzkumy autorky, které se zabývají intelektovým nadáním dětí.

Výzkumná část práce obsahuje vlastní průzkumy nominace a identifikace intelektově nadaných předškolních dětí. Autorka o nich referuje velmi podrobně, extenzivně až poněkud difuzně. Pro identifikaci nadání použila především diagnostickou metodu *Škála charakteristik nadání (Characteristics of Giftedness Scale /CGS/)* podle americké psycholožky Lindy Kreger Silvermannové pro skrínink nadání u dětí předškolního věku. Skríninku se zúčastnilo 807 dětí z 18 mateřských škol v gesci Královohradeckého magistrátu. Metoda byla administrována učitelkám mateřských škol, kam děti docházely.

Výsledky aplikace metody CGS ukázaly, že v daném školním roce bylo možno předpokládat 35 žáků prvních tříd základních škol s mimořádným nadáním, což odpovídalo 4% sledovaných dětí.

Metodou CGS byl nominován přibližně dvojnásobný počet dětí do procesu identifikace mimořádného nadání, než by se očekávalo podle principu Gaussovy křivky normálního rozložení jevů.

Mimořádné (výrazně nadprůměrné nadání) autorka identifikovala u 11 chlapců, což činilo 2,64 % z 805 dětí předškolního věku zkoumaných ve školním roce 2012/2013 a u 24 dívek (6,17 % z celkového počtu 805 dětí). Dívky se tedy jevily jako celkově nadanější.

Výsledný rozdíl bývá hypoteticky dáván do souvislosti s všeobecně rychlejším zráním dívek, s odlišným vývojem CNS (dívčí mozek je údajně lépe predisponován k výkonům souvisejícím s řečí a jemnou motorikou). Autorka se domnívá, že výsledný rozdíl může souviset též s rodovými stereotypy (hodnotitelkami byly ženy a autorkou skríninkové metody

je rovněž žena). Tyto hypotézy je však nutno ještě prověřit. Je třeba rovněž vzít v úvahu, že užití metody CGS v praxi s sebou nese nezanedbatelné riziko subjektivity.

Na straně 216 u tabulky č. 10 byla zaměněna četnost a procenta u dívek. Průměrný chlapec předškolního věku se od průměrné dívky téhož ontogenetického stadia vývoje v některých ohledech lišil. Především dosahoval v celkovém součtu o 4 body méně než průměrná dívka. Podle učitelek skórují dívky více než chlapci v naprosté většině sledovaných charakteristik. Patrné jsou tři výjimky, ve kterých skórují průměrně více chlapci: položka 23 (tendence zpochybňovat autority), podle které mají chlapci větší snahu zpochybňovat autority, položka 13 (energičnost), ve které se chlapci jeví jako energičtější než dívky a položka 14, podle které chlapci spíše vyhledávají společnost starších a dospělých. U posledních dvou položek jde však o rozdíly těsně hraničící s nulou, věcně významný je tedy pouze rozdíl v položce 23 (tendence zpochybňovat autority).

Statisticky průkazný rozdíl mezi dívkami a chlapci byl metodou dvou výběrového t-testu potvrzen u níže uvedených položek: *Učí se rychle, Má rozsáhlou slovní zásobu, Má výbornou paměť, Vydrží se dlouho soustředit, Velmi citlivé (zranitelné), Projevuje soucit, Puntičkářské (perfekcionista), Morálně citlivé, Silně zvidavé, Vytrvalé, když je něčím zaujaté, Má široký okruh zájmů, Stará se o čestnost, spravedlnost, Je velmi tvořivé, Má tendenci zpochybňovat autority, Dobré ve skládkách a puzzle.*

Statistické postupy a operace byly aplikovány adekvátně a jejich výsledky byly přehledně prezentovány a kvalifikovaně interpretovány.

Výzkumná část práce svědčí o vědecko-výzkumné a teoretické erudovanosti autorky, která se psychologické analýze nadání věnuje řadu let a publikovala o této problematice již několik prací.

Habilitační práce je ukončena shrnutím prezentovaných poznatků, závěrem, rozsáhlým seznamem použité literatury a přílohami. Citační, jazykové a další formální požadavky práce splňuje.

Janě Marii Havigerové se podařilo splnit cíl práce, a to poskytnout teoretická a praktická východiska pro cílenou aktualizaci implicitních teorií nadání předškolních dětí (především u rodičů a učitelů, kteří mají specifický potenciál pro nominaci nadaných dětí) a aplikační metodiky pro skrínink intelektově nadaných dětí v předškolním věku. Některé dílčí výsledky uvedené v habilitační práci lze využít i v praxi klinických psychologů.

Předložená habilitační práce J. H. Havigerové *Intelektově nadané děti* splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v oboru klinické psychologie.

Doporučuji, aby habilitační práce byla po úspěšné obhajobě předložena jako podklad pro habilitační řízení pro obor klinická psychologie a aby PhDr. Janě Marii Havigerové, Ph.D. byl udělen vědecko-pedagogický titul docentka.

V Brně 12. 09. 2016

prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, CSc.